

Розділ 3

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА АУДИТ

УДК 657.424

Даньків Й.Я., Крупка Я.Д., Остап'юк М.Я., Гетьман О.М.

ОБЛІКОВА ІНФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У статті розглядаються найбільш актуальні питання обліку інвестиційної діяльності підприємств, фірм, компаній. Висвітлюються принципові підходи до формування та використання інвестиційних ресурсів, їх обліку та розкриття інформації у фінансовій звітності за національними стандартами бухгалтерського обліку. Підкреслюється беззаперечне главенство бухгалтерського обліку як інноваційної системи при прийнятті управлінських рішень. Обґрунтовуються методологічний аспект обліку та розкриття інформації щодо інформаційних ресурсів.

Ключові слова: облікова інформація, інвестиційні ресурси, бухгалтерський облік, система управління, доказовість, порівнянність, облікові системи, показники, стандарти обліку, інформаційне забезпечення, користувачі інформації, інвестори, інвестиційна привабливість.

ВСТУП

Постановка проблеми. Характеризуючи сучасний стан інвестицій у країні, можна відзначити, що в нашій державі не були зроблені серйозні кроки в забезпеченні інвестиційної привабливості. Обсяг іноземних інвестицій є одним з показників, який характеризує рівень інтеграції країни у світову спільноту. Важливими факторами, які впливають на формування інвестиційного клімату, є доступність кредитів для інвесторів, соціально-політична стабільність, зниження рівня корупції у державі і т.п. Тому інвестиційна діяльність повинна бути забезпечена повною, об'єктивною та доступною інформацією з метою управління та контролю за використанням інвестиційних ресурсів. Цю інформацію забезпечує бухгалтерський облік. У зв'язку з цим нагальним питанням стає розроблення ефективної методики обліку інвестиційної діяльності підприємств в Україні з урахуванням вимог національних і міжнародних стандартів, а також

сучасних досягнень у галузі інформаційних технологій.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Економічна наука має значні досягнення у дослідженні інвестиційного процесу. Проблемами сфери інвестування займалися О.І. Барановський, М.Д. Білик, І.А. Бланк Є. Брігхем, Л. Вальрас, Р. Вернон, О.В. Гаврилюк, Дж. Гелбрейт, О.В. Величко, Дж.М. Кейнс, Л.Л. Лазебник, Д.Г. Лук'яненко, Ю.М. Пахомов, А.А. Пересада, А.С. Філіпенко, В. Шарп та інші провідні вчені.

Проблемам організації та методики бухгалтерського обліку інвестиційної діяльності підприємств в Україні присвячені праці вітчизняних учених та фахівців – В.В. Бабича, М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, З.В. Гуцайлюка, В.І. Єфіменка, Ю.А. Кузьмінського, М.В. Кужельного, В.Г. Линника, Б.М. Литвина, В.В. Сопка.

Аналіз результатів досліджень вітчизняних учених-економістів свідчить, що теоретичні та практичні розробки обліку інвестиційної діяльності підприємств в Україні відображають ґрунтовне розуміння проблем, пов'язаних із трансформацією вітчизняної системи обліку. Основні методологічні аспекти бухгалтерського обліку інвестиційної діяльності підприємств в Україні регламентовані відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Разом із тим процедури обліку недостатньо описані з огляду на різноманітність операцій з інвестиціями, складність і суперечливість змісту нормативної бази, змісту стандартів обліку та відсутність досвіду роботи на

© Даньків Йосип Якимович, к.е.н., професор, зав. кафедри обліку та аудиту, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Крупка Ярослав Дмитрович, д.е.н., професор кафедри обліку у виробничій сфері, ДВНЗ «Тернопільський національний економічний університет»;

Остап'юк Мирослав Ярославович, к.е.н., професор, завідувач кафедри економіки Тернопільської філії ПВНЗ «Європейський університет»;

Гетьман Ольга Миколаївна, к.е.н., доцент кафедри економіки Тернопільської філії ПВНЗ «Європейський університет»

вітчизняних підприємствах у сфері інвестування, формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо класифікації інвестицій як об'єкта обліку. Вдосконалення вимагають: облік операцій з формування та змін статутного капіталу підприємств; документальне оформлення зазначених операцій, що відповідають сучасним інформаційним потребам користувачів.

Актуальність наведених вище питань та недостатній рівень опрацювання методичних і практичних питань бухгалтерського обліку інвестиційної діяльності підприємств в Україні визначили вибір теми статті та цільове її спрямування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Стаття є результатом наукової співдружності і підготовлена відповідно до планів науково-дослідних робіт Ужгородського національного університету, Тернопільського національного економічного університету та Тернопільської філії Європейського університету і є складовою частиною дослідження проблеми «Вдосконалення обліку, аналізу, контролю і аудиту в умовах ринкової трансформації економіки». У межах наукових програм авторами виконані дослідження, пов'язані з організацією та методикою обліку інвестиційної діяльності підприємств в Україні, визначенням основних принципів формування облікової інформації про інвестиційні ресурси та методики розкриття інформації про них у фінансовій звітності за національними стандартами бухгалтерського обліку.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування методологічних аспектів обліку та розкриття інформації щодо інвестиційних процесів на підприємстві.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Бухгалтерський облік – це інформаційна система, в рамках якої повинні формуватися об'єктивні дані про стан і рух господарських засобів, результати діяльності і фінансові відносини суб'єктів господарювання. Для прийняття управлінських рішень значення обліку важко переоцінити.

Розроблені на заході концептуальні основи бухгалтерського обліку визначають ряд характеристик, властивостей, які повинна мати облікова інформація. У США ці принципи оцінки інформації об'єднані в триступеневу систему. В європейських країнах їх структура є дещо іншою, застосовуються інші назви, але в цілому суть їх залишається незмінною. Слід відзначити, що ці характеристики орієнтовані у двох напрямках: а) на споживача інформації; б) на прийняття рішення

Другий напрям орієнтації є дуже важливим, спершу він недооцінювався ні на Заході, ні у нас. Вважалося, якщо споживач інформації добре підготовлений і проінформований, він сам зможе встановити, яка інформація потрібна, а яка ні; де своєчасна, а де несвоечасна інформація; якої інформації не вистачає і яка з неї є надлишковою.

Основним якісним вважалося те, що інформація повинна бути придатною для сприйняття, мати практичне застосування в управлінні і прийнятті рішень. Орієнтація обліку на компетентного споживача призвела до суттєвих проблем, що виникли в інформаційному забезпеченні.

У теперішніх умовах основна увага має надаватися якісним характеристикам інформації з позиції прийняття рішень. Спеціалісти виділяють кілька якісних показників, на які повинна спиратися облікова інформація. Основними властивостями облікової інформації вважається її доречність і вірогідність. Під доречністю розуміють те, що облікова інформація повинна мати змогу впливати на прийняття рішень. Вірогідність означає, що облікова інформація повинна бути точною, неупередженою і може бути перевіреною. Розглядаючи вимоги до якості облікової інформації, О.В. Соловйова виділяє такі якісні властивості: зрозумілість, доречність, достовірність [8, с.36]. Як бачимо, ці характеристики більше орієнтовані на споживача інформації, ніж на прийняття рішення.

Е.С. Хендріксен і М.Ф. Ван Бреда основними якісними характеристиками облікової інформації вважають її релевантність і надійність [9, с.90]. Поняття релевантності було введено до якісних показників облікової інформації ще у 1986 році згідно з Положенням про базову теорію обліку [10]. Релевантність передбачає, що інформація повинна мати пряме відношення або корисне використання в діях, для яких вона призначалася, щоб забезпечити одержання бажаного результату, тобто вона повинна бути доречною. Виділяються такі складові релевантності: передбачливість, зворотний зв'язок, своєчасність. Поняття передбачливості для цієї теорії взяте із розроблених моделей оцінки інвестицій і згідно з Положенням про стандарти бухгалтерського обліку США визначається як «властивість інформації, що допомагає її користувачам підвищити вірогідність реальних прогнозів» [9, с.92]. Вважалося, якщо облікові дані мають пряме відношення до рішень, що приймаються інвесторами, то вони повинні входити у модель інвестиційних рішень. Релевантною щодо цього була інформація, що забезпечувала прогноз майбутніх подій.

У цілому ж слід відзначити, що для інвестиційної сфери порівнянність облікової інформації має дуже важливе значення. Це стосується, насамперед, порівнянності облікової інформації на міжнародному рівні. Колишній міністр фінансів Канади Турнер писав, що порівнянність міжнародної фінансової інформації ліквідувала б значні сумніви щодо надійності фінансових звітів різних країн, дозволила б позбутися одної з найбільш серйозних перешкод на шляху міжнародних інвестицій [10, с.58]. Більшість західних спеціалістів вважають, що поки інвестори не будуть одержувати надійну інформацію щодо здійснених ними інвестицій, приватний капітал не буде пересікати державні кордони.

Довгий час українська обліково-інформаційна система, трансформована без суттєвих змін ще з

радянських часів, була незрозумілою для іноземного інвестора. З практики можна навести багато прикладів, коли іноземні інвестори, що здійснили суттєві вкладення в українські підприємства, вимагали ведення обліку та складання звітності за методикою і стандартами, що застосовуються у їх країнах. Треба враховувати, що такі спільні підприємства повинні вести облік і складати звітність ще й за вітчизняною методикою, окремо здійснювати громіздкий податковий облік. Звичайно, що одночасне ведення обліку і звітності за кількома паралельними системами не є доцільним, призводить до дублювання, додаткових витрат на ведення обліку.

У сфері інвестиційної діяльності дуже важко встановити межу визнання інформації. Це зумовлено тим, що в обліку і публічній звітності повинна бути подана різнобічна інформація, що характеризує об'єкт інвестування принаймні з трьох позицій: а) з позиції інвестиційної привабливості; б) наявних інвестиційних ресурсів і витрат; в) для визначення фактичної ефективності інвестиційних вкладень.

Отже, для прийняття рішень в інвестиційній сфері може використовуватися практично весь обсяг обліково-аналітичної інформації, що стосується як виробничо-комерційної (для визначення прибутку від основної діяльності, ділової активності суб'єкта), фінансово-господарської (для встановлення доходів і витрат щодо фінансових операцій; показників, що характеризують фінансовий стан і ліквідність підприємства), так і суто інвестиційної діяльності для встановлення структури і обсягів реальних капітальних вкладень і фінансових інвестицій, джерел їх фінансування, інших доходів і витрат від операцій з необоротними активами.

Визначаючи роль і значення бухгалтерського обліку в системі інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності, необхідно встановити, на наш погляд, такі істини:

1. Види інформації – місце облікової та звітної інформації в інформаційній системі інвестиційної діяльності.

2. Користувачі інформації – якісні параметри, орієнтовані на споживача.

3. Призначення інформації – якісні параметри, орієнтовані на прийняття рішень (релевантність, надійність, порівнянність).

Згадані напрями визначення структури та якісних ознак інформації, необхідної для управління інвестиційною діяльністю, подано на рис. 1. Серед них найважливішими є встановлення кола дійсних та потенційних інвесторів, видів і призначення інформації з метою оцінки інвестиційної привабливості, визначення інвестиційних витрат у зіставленні з джерелами їх покриття, а також розрахунок проектної та фактичної ефективності шляхом зіставлення інвестиційних витрат з вигодою від інвестицій.

Прийняття управлінських рішень у сфері інвестування базується на багатьох видах інформації. Питання про класифікацію інформації, що використовується в управлінні діяльністю підприємства, є дискусійною. Окремі економісти

розподіляють економічну інформацію на три види: оперативно-технічну, планову, облікову. Деякі автори дотримуються іншої точки зору – поділяють інформацію на оперативно-виробничу, облікову і статистичну, або на планову, нормативно-довідкову і статистичну звітність. Така диференціація не охоплює всі види інформації, що використовується в процесі прийняття рішень щодо реального чи фінансового інвестування, не відображає їх функціональні характеристики.

Для впорядкування інформаційної системи, що застосовується в управлінні інвестиційною діяльністю підприємств, на наш погляд, доцільно виходити з того, що в процесі прийняття рішень використовуються дві великі групи даних: базова інформація, що визначає завдання, норми, параметри реальних дій, існуючі обмеження при здійсненні інвестицій; інформація, що відображає фактичний стан об'єктів управління в процесі формування інвестиційного портфеля та реалізації окремих інвестиційних проектів. До першої групи належить регулятивно-правова, нормативно-довідкова, бізнес-планова та проектно-кошторисна інформація. Друга група охоплює облікову, звітну та статистичну інформацію, необлікові дані.

Приблизно за такою схемою поділяє інформацію у сфері капітального будівництва проф. Литвин Б.М., об'єднуючи її у два блоки: умовно-постійну та змінну [5, с.40].

При визначенні структури першої групи інформаційного забезпечення слід окремо зупинитися на проектно-кошторисній документації. Це – специфічний вид інформації, характерний тільки для сфери реального інвестування, зокрема капітального будівництва. В економічній літературі деякі автори не виділяють її в окремий вид, а показують у складі нормативно-довідкової або приєднують до планової інформації.

На нашу думку, не можна змішувати ці три види постійної інформації. Нормативно-довідкова інформація характеризує нормативи запасів, устаткування чи оборотних засобів, норми витрачання окремих ресурсів, допустимі чи оптимальні норми фінансової стійкості, ліквідності та інші. У свою чергу, проектно-кошторисна інформація комплексно характеризує конкретні об'єкти інвестування. Вона розробляється на окремі будови, об'єкти і характеризує їх всебічно, охоплює не тільки економічні, але й технічні показники. Проектно-кошторисна інформація є специфічним еквівалентом (моделлю) реальних дій у процесі капітального будівництва, визначає реальні розміри матеріальних і грошових ресурсів, необхідних для здійснення конкретних заходів.

Проектно-кошторисна документація має деякі спільні риси з бізнес-плановою інформацією. Вона служить головним джерелом інформації при складанні бізнес-планів конкретних інвестиційних проектів. Разом з тим бізнес-план інвестиційного проекту містить більш узагальнену і різнобічну інформацію, ніж проектно-кошторисна документація. Остання є підставою для окремих розрахунків, що

входять до бізнес-плану, зокрема капітальних затрат, проектної потужності, забезпечення матеріальними і трудовими ресурсами, розрахунків проектної ефективності окремих об'єктів тощо. Отже, бізнес-план може формувати інформацію про перспективи та прогнози діяльності підприємства в цілому, в інвестиційний портфель якого входить декілька проектів реального чи фінансового інвестування. Крім цього, планова інформація містить дані за певний період, тоді як проектно-кошторисна інформація, як правило, не обмежена в часі і може використовуватися протягом значних періодів з внесенням відповідних коректив на рівень ринкових цін. Отже, відмінностей між цими блоками базової інформації більше, ніж спільних ознак.

Серед інформаційних джерел, що забезпечують дані про фактичний стан об'єктів інвестування, важливе місце належить обліковій і звітній інформації. Питання про виділення звітної інформації у самостійний вид сьогодні є дискусійним. Деякі автори зараховують її до складу облікової, мотивуючи це тим, що підставою для складання звітних форм є дані господарського обліку. З цього приводу слід відзначити, що затверджені форми звітності як в Україні, так і за кордоном не охоплюють всіх показників інвестиційної діяльності, які дає облік. Враховуючи важливі принципи міжнародних стандартів, такі, як рівень визнання і принцип розкриття інформації, встановлені форми звітності містять найбільш суттєві та узагальнені дані про об'єкт інвестування. Для більш глибокого вивчення та аналізу інвестиційних процесів фірми не обійтися без детальної облікової інформації, зокрема про структуру витрат і грошових потоків, прибутковість конкретних об'єктів, джерела фінансування інвестиційних проектів.

З іншого боку, у звітність входять не тільки облікові показники, але й планова, технічна, ринкова інформація. Наприклад, Положенням про надання регулярної інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами-емітентами облігацій передбачено у складі річного та піврічного звіту, крім показників, взятих з бухгалтерського обліку та звітності, подавати основні відомості про емітента, інформацію про наявні дозволи та ліцензії, наявність і структуру емітованих цінних паперів, дивідендну політику, дані про якісний склад керівництва акціонерного товариства та осіб, що володіють значною кількістю акцій і мають велику частку у зареєстрованому статутному капіталі.

Крім того, оцінка та аналіз інвестиційного ринку здійснюється не тільки на рівні низових структур управління (підприємств, фірм, компаній), але і на більш високих рівнях управлінської ієрархії (територіальному, галузевому, загальнодержавному), де інформаційною базою є тільки узагальнена звітна інформація.

У зв'язку з цим, очевидно, слід визнати правильною точку зору тих економістів, які виокремлюють звітну і облікову інформацію у самостійні види.

Деякі джерела об'єднують в один вид звітну і статистичну інформацію. Незважаючи на спільність деяких ознак, єдину методологічну основу, в розрахунках окремих показників існують кардинальні відмінності між ними, причини яких слід шукати в завданнях і концептуальних основах бухгалтерського обліку і статистичних узагальнень.

Найважливіша відмінність полягає у різних підходах при визначенні об'єктів обліку. Якщо бухгалтерський облік обмежений рамками окремої господарської одиниці, якою може бути підприємство, фірма, компанія, то статистика буде своєю інформаційну систему, враховуючи весь господарський комплекс за територіальною чи галузевою ознаками. Просте зведення показників фінансової звітності підприємств без відповідної статистичної обробки може дати помилкову інформацію щодо результатів у цілому. Наочним прикладом цього може бути процес формування даних про обсяги прямих інвестиційних вкладень в окремі галузі чи економіку країни. Реальні інвестиції за даними фінансової звітності підприємств визначаються за сумою здійснених витрат на будівництво чи придбання основних засобів, впровадження нових технологій і поповнення оборотних активів. Водночас джерелом цих інвестицій можуть бути довгострокові вкладення одних підприємств в придбання акцій чи поповнення статутного капіталу інших суб'єктів господарювання. В останніх ці вкладення також розцінюються як прямі фінансові інвестиції. Отже, при простому сумуванні даних може бути допущено необгрунтоване завищення інвестиційних вкладень у результаті повторного рахунку.

Друга відмінність фінансової та статистичної звітності зводиться до того, що у фінансових звітах подається облікова інформація, що визначена у вартісних (сумових) показниках. Статистична звітність базується як на сумових, так і натуральних вимірниках і, головне, містить ряд відносних величин (індексів, коефіцієнтів, процентів). Якраз у системі статистики розроблена методика побудови таких показників – розрахунку середніх і відносних величин та ін. Використання цих показників є методологічною особливістю, що характерна для статистичних розрахунків і не використовується в бухгалтерському обліку.

Тому, на наш погляд, має право на самостійне існування такий вид інформації, як фінансова звітність, що базується на даних бухгалтерського обліку.

Розглядаючи склад і структуру звітної інформації, слід визначити значні розбіжності в ній, які, незважаючи на прийняті міжнародні стандарти, допускаються в різних країнах. Основні з них:

1. Різні методологічні передумови складання звітності. Наприклад, Європейськими директивами з бухгалтерського обліку рекомендовано чотири формати Звіту про прибутки і збитки і два формати бухгалтерського балансу. Зокрема, рекомендується встановлювати рівність як $A = K + Z$,

або за формулою $A - Z = K$, де A – активи, K – власний капітал, Z – зобов'язання.

2. Відмінності простежуються і в структурі побудови активу і пасиву балансу. В одних країнах баланс будується за принципом зростання ліквідності активів і зменшення строків погашення зобов'язань (Німеччина, Франція, Італія), в інших, навпаки, - зниження ліквідності активів і збільшення строків погашення зобов'язань (Великобританія, США, Нідерланди).

3. Визначена структура звітних форм не деталізується, в міжнародних і національних стандартах більшості країн вказуються лише найбільш узагальнені розділи звітних форм. Підприємства мають право самостійно вибирати структуру розділів, а також обсяги і глибину аналітичних розшифровок і приміток, що додаються до бухгалтерської звітності.

4. У західній практиці деякий пріоритет віддається звітності про прибутки і збитки, а не балансові. Він стоїть першим у річному звіті. Зумовлено це, напевно, психологічними аспектами. Прибуток – найважливіший показник діяльності західних фірм, тому його прагнуть продемонструвати дійсним і потенційним інвесторам у першу чергу.

Трансформація вітчизняного обліку і звітності до міжнародних стандартів призвела до суттєвих перемін. У прийнятому Законі України «Про бухгалтерський облік та звітність в Україні» значна увага приділяється і порядку складання фінансової звітності, вимогам, що до неї ставляться.

Відповідно до цього Міністерством фінансів України затверджено Національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку, методичні рекомендації щодо облікової політики і заповнення форм фінансової звітності. Порівнюючи діючі і запропоновані НП(С)БО 1 форми звітності бачимо, що фінансова звітність зазнала суттєвих змін як за структурою, так і за змістом. Зокрема, внесені значні зміни в Баланс підприємства (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів може складатися прямим або непрямим методами.

Порівнюючи попередній баланс і запропонований П(С)БО, потрібно відзначити, що він зазнав, на нашу думку, як позитивних, так і негативних змін. Позитивним є те, що нарешті баланс почав відображати фактичну вартість майна підприємства, тобто витрати на придбання активів у зіставленні з джерелами коштів. Більш деталізовано інформацію про капітал підприємства, відокремлено пайовий капітал, капітал в дооцінках, додатковий вкладений та інший додатковий капітал. У новому балансі більш детально подано інвестиції, виділено довгострокові фінансові інвестиції, надані іншим підприємствам на умовах участі в капіталі, а також інші фінансові інвестиції.

Водночас нова форма балансу стала менш інформативною, що, на нашу думку, порушує принцип релевантності бухгалтерського обліку. Це стосується насамперед розкриття інформації для

основних споживачів – дійсних і потенційних інвесторів.

Необґрунтованим, на наш погляд, є об'єднання в одну групу (другий розділ активу) таких різних за ступенем ліквідності активів, як запаси, незавершені контракти, поточна дебіторська заборгованість, грошові кошти тощо. Якщо грошові кошти мають абсолютну ліквідність, високоліквідною є, як правило, поточна заборгованість за відпущені товари, виконані роботи, то серед запасів можуть значитися продукція, товари, що через низьку якість, високу собівартість не знайшли споживача або стали неліквідними. Серед незавершених контрактів можуть бути і неперспективні. Така ситуація може призвести до помилок у розрахунках показників ліквідності фірми в цілому.

Більшої наочності, на наш погляд, вимагає відображення в балансі статутного капіталу і прибутку. Вилучення з балансу довідкових показників щодо сукупного прибутку та його використання у звітному періоді, даних про прибуток (збитки) минулих періодів знижують аналітичні можливості, не дозволяють встановити істину про результати поточного і минулого періодів. Інформацію про статутний капітал (у діючій формі балансу статтю «Статутний капітал» змінено і подається «Зареєстрований (пайовий) капітал»), на нашу думку, в балансі доцільно подавати за допомогою групи взаємопов'язаних показників за принципом відображення основних засобів, нематеріальних активів та інших: довідково – заявлену (зареєстровану) його суму, а також невнесену і вилучену власниками частку (вартість викуплених в акціонерів акцій за номіналом); фактично внесену суму статутного капіталу з включенням її у валюту балансу – різницю між зафіксованою в засновницьких документах і невнесеною чи поверненою акціонерам сумою. Останній показник дозволить оперативно визначити реальний внесок засновників (акціонерів) у розвиток створеного ними підприємства.

Згідно з НП(С)БО 1 [13] «Нерозподілений прибуток (непокріті збитки)» відображається сума прибутку, яка реінвестована у підприємство. На наш погляд, такий підхід до інформаційного подання фінансових результатів у балансі є хибними. Реінвестованим може вважатися прибуток, який за розпорядженням вищого органу управління (зборів засновників, учасників, акціонерів) спрямований на подальший розвиток і розширення підприємства. Отже, реінвестований прибуток не можна вважати нерозподіленим.

Нерозподіленим може бути прибуток, щодо якого не надійшло розпоряджень власників (акціонерів) про його подальше використання. Зазначений прибуток може бути використаний як на реінвестування, так і на виплату дивідендів, інші потреби власників.

Розподілений за узагальненими принципами у відсотковому співвідношенні прибуток ще не означає, що він використаний. Наприклад, виділені з прибутку суми на сплату дивідендів чи стимулювання колективу працівників не можна зараховувати до

зобов'язань підприємства, бо це б означало зміну власника і потребувало би вести облік кредиторської заборгованості в розрізі окремих аналітичних позицій (осіб). Такий облік можна здійснити тільки після нарахування дивідендів, премій, заохочень конкретним особам. Тому виділені в результаті розподілу прибутку, але не використані на конкретні заходи кошти слід обліковувати на рахунках, які б узагальнювали інформацію щонайменше у трьох напрямках: а) резерв забезпечення розвитку підприємства; б) резерв забезпечення стимулювання; в) забезпечення дивідендних виплат.

Виникає проблема щодо відображення даного забезпечення в балансі: в структурі власного капіталу чи серед зобов'язань? Ці джерела виводяться за межі власного капіталу, в результаті чого вони автоматично вважаються зобов'язаннями.

Зарахування даних джерел до складу зобов'язань, на наш погляд, дещо суперечить теорії власності і обліку. Резервування коштів під майбутні виплати (оплату відпусток, гарантійних компенсацій тощо) ще не означає, що сталися зміни у структурі капіталу. До зобов'язань може належати тільки ідентифікована заборгованість, тобто нарахування конкретним юридичним чи фізичним особам. Зрештою, власники мають право здійснити перерозподіл між названими напрямками забезпечення, або ліквідувати їх взагалі.

Згідно з НП(С)БО 1 [13] значно розширена інформація про інвестиційну діяльність в інших формах фінансової звітності.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на сьогодні в Україні створена обліково-нормативна та правова база для забезпечення належного рівня управління інвестиційною діяльністю. У статті її автори намагались, на основі зарубіжного досвіду, дати свої пропозиції щодо вдосконалення облікової інформації в системі управління іззазначеною діяльністю. Недоліком обліково-нормативної та правової бази України є невизначеність процесів іноземного кредитування та страхування іноземних інвестицій. Сьогодні іноземні інвестиції мають стати одним з основних джерел підтримання економічного розвитку нашої країни. Таким чином, з метою створення додаткових дієвих стимулів для розширення інвестиційної діяльності, вирішення питань макроекономічної стабілізації, поліпшення інвестиційного клімату, в т.ч. умов діяльності іноземних інвесторів в Україні, слід поряд із забезпеченням стабільності економічного розвитку держави розробляти нові і вдосконалювати існуючі обліково-інформаційні та нормативно-правові акти. Враховуючи викладене, вважаємо, що створене за рахунок прибутку резервування коштів під забезпечення діяльності підприємства, наступних виплат персоналу та інших у балансі доцільно відображати серед власного капіталу.

Над дослідженням названих проблем автори будуть працювати й надалі, продовжуючи свої дослідження.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Велш Г.А., Шорт Д.Г. Основи фінансового обліку / Пер. з англ. О.Мінін, О.Ткач. – К.: Основи, 1997. – 943с.
2. Даньків Й.Я. Бухгалтерський облік: підручник / Й.Я. Даньків, М.Я. Остап'юк. – Київ: Знання, 2007. – 469 с.
3. Качалин В.В. Финансовый учет и отчетность в соответствии со стандартами СААР. / В.В. Качалин. – М.: Дело, 1998. – 452с.
4. Крупка Я.Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів / Я.Д. Крупка. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 354 с.
5. Литвин Б.М. Аналіз господарської діяльності в будівництві/ Б.М. Литвин. - Львів: Світ, 1992. – 272с.
6. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета. / Б.Нидлз, Х.Андерсон, Д.Колдуелл: пер. с англ. / Под ред. Я.В.Соколова – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 496с.
7. Панков Д.А. Бухгалтерский учет и анализ в зарубежных странах: учебное пособие / Д.А. Панков. – Минск: Экоперспектива, 1998. – 238с.
8. Соловьева О.В. Зарубежные стандарты учета и отчетности: учебное пособие / О.В. Соловьева. – М.: Атлантика – Пресс, 1998. – 288с.
9. Хендриксен Э.С. Теория бухгалтерского учета: пер. с англ / Под ред. проф. Я.В.Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 576с.
10. A Statement of Basic Accounting Theory. / American Association of Accountants, 1996. p.1
11. Harry J. Wolk, Jere R. Fransis, and Michael G. Tearmeay, Accounting Theory, 2nd ed. (Boston: PWS-Kent, 1989).
12. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996 – XIV (із змінами та доповненнями). – К.: 2014.
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: затв. Наказом Міністерства фінансів України 07 лютого 2013 р., № 73 і зареєстровано Міністерством юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868 з наступними змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства фінансів №627 від 27 червня 2013р. та №48 від 8 лютого 2014 р.– К., 2014.

Одержано 15.05.2014 р.